

Українські землі у складі Румунії

1. Як розвивалися події в Північній Буковині після розпаду Австро-Угорщини? 2. Коли румунські війська окупували територію Північної Буковини, Бессарабії, Мараморощини?

1. Характер політики румунського уряду щодо українства.

У 1920 р. на території Румунії проживало близько 790 тис. українців (4,7 % усього населення). Основними місцями їхнього розселення були Північна Буковина, Хотинський, Аккерманський та Ізмаїльський повіти Бессарабії, а також Мараморощина (південна частина Закарпаття).

Уряд Румунії із самого початку взяв курс на повну асиміляцію українців, як і інших народів, позбавивши їх можливості національно розвиватися. Натомість економічна політика була більш гнучкою. Найбільший вплив на неї мала політика інтеграції та уніфікації всіх земель, що увійшли до складу Румунії, та загальна економічна відсталість країни. Приєднані землі в переважній більшості були більш розвиненими, ніж Старе королівство (Регат), тому перші кроки румунського уряду були схожі на пограбування цих областей.

Закріпивши ці землі за собою, румунський уряд став приділяти увагу їхньому економічному розвитку. Буковина через відносно вищий культурний розвиток, наявність кваліфікованих кадрів і значних природних ресурсів стала привабливим регіоном для іноземного капіталу та державних інвестицій. Це дало поштовх до розвитку харчової, легкої, деревообробної, хімічної промисловості. Проте цього не можна сказати про Бессарабію.

Економічна криза, що охопила Румунію ще в 1928 р., негативно вплинула на економічний розвиток. Кількість підприємств у Північній Буковині до 1935 р. скоротилася у 2 рази, а в Аккерманському та Ізмаїльському повітах — більш ніж на чверть. Працівники, що зберегли роботу, отримували платню в половинному обсязі.

Аграрна політика уряду також будувалася відповідно до конкретних соціально-економічних умов різних українських земель. У Бессарабії закон про аграрну реформу набув чинності з 1920 р., у Буковині — із 1921 р.

Реформа в Бессарабії враховувала інтереси поміщиків, у яких у 1918 р. відібрали землю. Влада не наважилася одразу після анексії покінчити з наслідками аграрних перетворень, що відбулися під впливом революційних подій у Російській імперії. Замість цього вони встановили високі орендні й викупні платежі, щоб селянам було не вигідно користуватися поміщицькою землею. На початку реформи орендна плата за 1 га була встановлена в розмірі 1160 лей, а незабаром зросла до 2 тис. лей, що спричинило хвилю розорень. Здебільшого земля повернулася до колишніх власників.

У Буковині, де аграрні перетворення в 1918 р. не відбулися, селянам належало лише 47 % сільськогосподарських земель. Рештою земель володіли поміщики, церква,

держава. У результаті реформ у поміщиків було відібрано (із викупом) близько 75 тис. га, або третину земельного фонду.

Середній розмір ділянки, яку отримували за викуп українські селяни, не перевищував 1 га. Натомість колоністи (переважно румунські солдати — ветерани Першої світової війни) отримували щонайменше 0,5 га під садибу, 1 га пасовищ і 4,5 га ріллі. Незважаючи на це, кількість колоністів була незначною. Частина поселенців продавала отриману землю українським селянам і виїжджала на попереднє місце проживання.

Світова економічна криза негативно вплинула й на розвиток сільського господарства Румунії. Тут вона затяглася до кінця 1930-х рр. Посівні площі основних сільськогосподарських культур скоротилися. Селянські господарства розорювалися. Існувала загроза голоду.

В'язниця Дофтана — місце утримування українців у період румунської окупації Буковини. Проіснувала як політична в'язниця до 1944 р.

Під владою Румунії українські землі перебували протягом 22 років, які історики поділяють на три періоди. У перший період (1918—1928 рр.) на приєднаних землях був запроваджений воєнний стан, українські землі активно роздавали офіцерам румунської армії. У цей час будь-який виступ проти влади жорстко придушувався. Відбувалася активна румунізація краю: було закрито всі українські школи, переслідувань зазнала українська церква, до 1927 р. Буковина втратила автономію, якою володіла, перебуваючи під владою Австрії.

Відповідно до закону про шкільництво українців розглядали як «румунів за походженням, що забули рідну мову». У Чернівецькому університеті було закрито українські кафедри. Українська преса була заборонена.

Другий період (1928—1938 рр.) був позначений відносною лібералізацією. Завдяки їй українське громадське життя поступово відроджувалося.

Відновлювали роботу культурні товариства, театральні трупи, хори тощо. Діяли студентські товариства «Чорноморе», «Запороже», товариство «Кобзар», спортивне товариство «Довбуш» тощо. З'явилася українська преса: тижневик «Рідний край», єдина українська щоденна газета «Час» за редакцією Лева Когути.

Проте вже в лютому 1933 р. було введено надзвичайний стан, а протягом 1933—1935 рр. парламент Румунії прийняв кілька реакційних законів, у тому числі про

реорганізацію й зміцнення поліції та органів безпеки. У 1936 р. з'явився урядовий документ, який забороняв в офіційних документах і в пресі вживати історичні назви населених пунктів. Місцевих жителів почали примушувати навіть прізвища змінювати на румунські.

Із середини 1930-х рр. у Румунії набирали сили фашистські партії та організації («Залізна гвардія», що діяла з 1935 р. під демагогічним гаслом «Все для батьківщини!», націонал-християнська партія тощо). Встановлення в лютому 1938 р. особистої диктатури Кароля II тільки фіксувало той злам у бік зміцнення авторитарного режиму, який розпочався в 1933 р.

Отже, характерними рисами політики Румунії в «українському питанні» були форсована жорстка асиміляція, колоніальна експлуатація, гальмування економічного розвитку окремих земель, блокування політичної активності української спільноти.

2. Політика УСРР та СРСР щодо українських земель у складі Румунії. Татарбунарське повстання (1924 р.).

Із початку румунської окупації Буковини в 1918 р. Радянська Росія категорично вимагала повернення цих земель. У першій половині 1920-х рр. робилися спроби організувати збройне повстання на цих землях. На територію Румунії в межах дій радянських спецслужб («активної розвідки») закидали озброєні загони, переправляли зброю для бессарабських комуністів. Збройний виступ спалахнув у Татарбунарах у ніч на 16 вересня 1924 р. Однак він був придушений.

3. Українські політичні партії.

У Румунії були найменш сприятливі умови для діяльності українських політичних партій. Лише в 1927 р. утворилася партія, що відстоювала національні інтереси українців,— Українська національна партія (УНП). Це була партія ліберального спрямування, що діяла легальними методами і прагнула знайти порозуміння з владою. Лідером партії був Володимир-Сергій Залозецький. У 1930 р. вона уклала виборчу угоду з керівною націонал-цараністською партією, унаслідок якої українцям було надано кілька місць у парламенті, а в уряді створено спеціальне відомство у справах національних меншин. Після встановлення в Румунії монархічної диктатури УНП була розпущена, як і всі легальні українські організації та товариства.

Молоде покоління українських діячів, не задоволене поміркованою позицією УНП, у середині 1930-х рр. створило конспіративну радикальну націоналістичну організацію, близьку за програмовими засадами й діями до ОУН. Вона легалізовувала свою діяльність через мережу товариств (спортивне товариство «Мазепа», студентське товариство «Залізник»). На чолі організації стояли І. Григорович, О. Зибачинський, Д. Квітковський.

На території Буковини в 1918—1926 рр. діяла Комуністична партія Буковини, яка увійшла до складу Комуністичної партії Румунії. Лідерами партії були С. Канюк, В. Гаврилюк, Ф. Стасюк та інші. Метою їхньої діяльності було возз'єднання з радянською Україною. Після заборони з 1929 до 1934 р. діяла під вивіскою партії «Визволення», яка проголошувала гасло «За Радянську червону Буковину!».

Володимир-Сергій Залозецький

Висновки. Українські землі, що в результаті поразки визвольних змагань українського народу були загарбані Румунією, опинилися в несприятливих умовах (жорстка асиміляторська політика урядових кіл, злиденне соціально-економічне становище). Навіть у нетривалий період лібералізації політичного життя правлячі кола Румунії не відступали від політики румунізації українського населення.

- Організований український національний рух існував лише на території Буковини. На інших українських землях у складі Румунії значний вплив мала комуністична партія.

Запитання та завдання

1. Які українські землі після Першої світової війни увійшли до складу Румунії? 2. Коли міжнародним співтовариством було визнано входження до складу Румунії Буковини й Бессарабії? 3. Який термін характеризує політику Румунії щодо українства? 4. Коли відбулось Татарбунарське повстання? 5. Укажіть етапи політики правлячих кіл Румунії щодо українства. 6. Які українські політичні партії діяли в Румунії?

7. Якою була мета СРСР щодо Румунії? 8. Румунська влада сподівалася консолідувати багатонаціональне суспільство силовими засобами румунізації. Чи вважаєте ви дієвими такі методи?

9. Порівняйте політику правлячих кіл Польщі та Румунії щодо українства. 10. Назвіть причини і наслідки національного гноблення українців у Румунії. 11. Охарактеризуйте економічне становище українських земель у складі Румунії.

12. На українських землях у складі Польщі та Румунії існували прихильники співпраці з правлячими режимами та прихильники безкомпромісної боротьби за національне визволення. Яка із цих течій була більш перспективною? Викладіть свої думки у вигляді есе.